

Yttrande över Vägar till ett tryggare Samhälle – Åtgärder för att motverka återfall i brott (SOU 2024:54)

Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, RFS, har som remissinstans beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning.

Om RFS

Vi har medlemmar med lagreglerade frivilliguppdrag som innefattar biträdande övervakare i kriminalvården och besökare på anstalt och häkte. Vi har också medlemmar som är kontaktperson, kontaktfamilj, stödfamilj, stödperson, god man, förvaltare, god man för ensamkommande barn, medförmyndare, särskilt förordnad förmyndare och särskilt förordnad vårdnadshavare. Frivilliga samhällsarbetare är ett samlingsnamn för personer som tar sig an lagreglerade frivilliguppdrag. Vår erfarenhet är att stöd från ideella krafter inom ramen för påföljder och sociala biståndsinsatser spelar en betydande roll såväl för den enskilda klienten/brukaren som för uppdragstagare och demokratin i stort. Vi fyller här en viktig roll i att kvalitetssäkra och stötta våra medlemmar och andra med lagreglerade frivilliguppdrag; allt för att nå vår vision om ett medmänskligare samhälle där medmänniskor stöttar varandra.

Möjlighet att förordna biträdande övervakare

Utifrån den expertkunskap om lagreglerade frivilliguppdrag vi besitter har vi valt att koncentrera vårt svar till de delar som kan komma att påverka de uppdrag som vårt förbund representerar. Vi ser positivt på att civilsamhället har uppmärksammats i betänkandet kring fler biträdande övervakare. Civilsamhället fyller en viktig funktion för att öka skyddsfaktorer. Det är viktigt att värna det återfallsförebyggande arbetet på kort och lång sikt där civilsamhällskraften i att få in personer i samhället, hålla i förändring, trygga sysselsättning och verka för prosocial meningsfull fritid utifrån behov samt skapa förutsättningar för att stärka upp så mycket det bara går. Vi ställer oss positiva till att möjligheten att förordna en biträdande övervakare ska prioriteras för unga lagöverträdare. Ambitionerna är inte nog skarpa och vi ser ett behov av ytterligare förstärkningar inom det förebyggande arbetet. Såväl större ambitioner som resurser krävs för att nå den nivå som behövs för att civilsamhället ska kunna göra skillnad; på riktigt.

Utökningen av strafftider till högst ett år och sex månader rörande intensivövervakning med elektronisk kontroll

Vi ser positivt på utredningens förslag om utökning av strafftider till högst ett år och sex månader rörande intensivövervakning med elektronisk kontroll eftersom fängelse inte har någon större brottsminskande effekt, varken när det rör sig om avskräckning eller inkapacitering. Utökningen innebär ett frihetsberövande.

Utredningen för inte grundläggande diskussioner kring hur proportionalitet etableras eller hur olika brotts straffvärden relaterar till varandra då politiken bara möter det "allmänna rättsmedvetandes" krav.

Proportionalitetsprincipen är inte tänkt att ställas till en utbuds- och efterfrågelogik som avgörs av kunden.¹

Samordnad planering

Vi ser positivt på utredningens förslag om samordnad planering när det gäller kommunen och kriminalvården samt med regionen när det finns behov av hälso- och sjukvård. Vid informerat samtycke kan en individuell plan underlätta för personen att få sina behov av insatser tillgodosedda genom att tydliggöra behov och ansvarsfördelning.

RFS ser vidare ett behov av förbättrad lokal samverkan mellan frivården och civilsamhället, ett tydligt samordningsansvar för frivården och konkreta åtgärder för likvärdig samordning över landet.

Hälso- och sjukvård

Vi ser att frihetsberövade inte får tillgång till behandlingar i samma utsträckning som icke-frihetsberövade, vilket inte utgör jämlik vård enligt normaliseringsprincipen. Utredningen har inte närmare lämnat förslag om jämlik vård och stödinsatser när det kommer till faktiska vårdbehovet och med respekt för mänskliga rättigheter. Betänkandet saknar en barnkonsekvensanalys och intersektionella faktorer som ett funktionsrättsligt perspektiv.

Kostnadsansvar vid behandlingsplan

Vi ser positivt på utredningens förslag om Kriminalvårdens kostnadsansvar vid särskild föreskrift om behandlingsplan. Vi vill understryka att en rad repressiva åtgärder har genomförts och planerar att genomföras där kriminalvården förväntas expandera. Det är viktigt att Kriminalvården ges tillräcklig finansiering till att arbeta med behandlingsplaner.

¹ Andersson, Robert och Nilsson Roddy. *Svensk kriminalpolitik*. (Liber, 2017), s. 220 och 216

Samverkan med Kronofogdemyndigheten

Vi ser positivt på utredningens förslag om Kriminalvårdens samverkan med Kronofogdemyndigheten i syfte att motverka skuldsättning hos personer som verkställer straff inom Kriminalvården. Ekonomisk oro kan orsaka psykisk ohälsa. RFS besöker anstalt och häkten för att utbilda i vardagsekonomi genom studiecirklar. Syftet är att få deltagare att reflektera över sin ekonomi och lära sig metoder för att påverka sin privatekonomi och förutsättningarna för sin egen framtid. Under cirkelns fyra träffar gör alla en hushållsbudget och en framtidsplan samt träffar en budget- och skuldrådgivare. Civilsamhällskraften beaktas inte i utredningens förslag och det finns här stor potential att med lite mer resurser göra mycket mer, vi har sedan länge samarbete med ABF och vi arbetar redan för att utveckla vårt arbete, men potentialen är stor.

Övergripande synpunkter på betänkandet

En rad repressiva åtgärder har genomförts och planerar att genomföras, vilket innebär en höjd repressionsnivå. Utredningen brister i vad förslagen som helhet kan komma att få för konsekvenser för personer de berör. Flera av förslagen i utredningen förväntas träda i kraft inom kort, men förslagen är svåra att överblicka i framväxten av repressionsamhället. Ett starkt civilsamhälle innebär förutsättningar för ett brottspreventivt arbete där civilsamhällets resurser tas tillvara på ett ansvarsfullt sätt för att stärka skyddsfaktorer. Vi får till oss av personalen på häkte och anstalt att det blir lugnare på avdelningarna när civilsamhället är på plats. Det går inte att utöva kontroll utan kontaktskapande. Det finns goda skäl till att stävja riktningen mot en ständig expansion av straffrättsinstitutionerna. Vi verkar för ett inkluderande och medmänskligare samhälle där medmänniskor stöttar andra genom lagreglerade frivilliguppdrag.

Jennica Simesgården
Förbundsordförande

Fredrik Nilsson
Förbundssekreterare